

Nr 30

Utlåtande i anledning av motioner om utredning angående de mindre företagen m. m.

Bankoutskottet behandlar i detta utlåtande i ett sammanhang

dels de likalydande motionerna I: 396 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 496 av herr *Nordgren m. fl.*, vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten i enlighet med de riktlinjer och principer som anförs i dessa motioner,

dels de likalydande motionerna I: 665 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* och II: 848 av herr *Sjönell m. fl.*, vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla dels om utredning rörande småföretagsamhetens villkor och förutsättningar samt nyetablerandets problematik, dels att härav föranledda förslag till främjande av nyetablering i näringslivet måtte föreläggas riksdagen snarast möjligt.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden från statens institut för hantverk och industri (SHI), Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Svensk industriförening, Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund. Svensk industriförening har bifogat en inom föreningen gjord undersökning rörande plastindustrins finansiering 1961—1966.

Motionerna

Motionerna I: 396 och II: 496 innehåller en omfattande översikt över frågor rörande de mindre företagen. Mindre företag definieras — med vissa reservationer — såsom företag med en personalstyrka av mindre än 50 personer. Vad gäller de anställdas ställning i sådana företag berörs bl. a. frågan om delägarskap. Olika företagsekonomiska och samhällsekonomiska aspekter behandlas, däribland relationen mellan företagsstorlek och lönsamhet samt verkningarna för de mindre företagen av en svensk anslutning till en europeisk stormarknad. En mera aktiv lokaliseringspolitik betecknas som erforderlig; medelstora tätorter bör därvid gynnas framför storstäderna. Efter ett konstaterande av vilka bördor samhället genom socialförsäkring, arbetstidsreglering etc. lägger på företagen rekommenderas en väsentligt utvidgad samhällelig insats på företagartutbildningens område. Förutsättningarna för effektiv förmedling av nya forskningsrön till de mindre före-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 8 saml. Nr 30—31*

tagen anges vara i behov av utredning. Ett utförligt avsnitt ägnas åt finansieringsfrågor; här berörs bl. a. avvägningen mellan självfinansiering och extern finansiering, åtgärder för att trygga familjeföretagens fortbestånd, möjligheterna till kapitaltillförsel mot aktier och participating debentures, tillgången på rörelsekredit och principerna för kreditbedömning. En bolagsform vid sidan av aktiebolagsformen efterlyses. Slutligen säges att statliga och kommunala företags verksamhet inom olika områden snedvrider konkurrensen och diskriminerar det enskilda näringslivet.

I motionerna I: 665 och II: 848 uttalas att nyetablering har stor betydelse för näringslivets förnyelse och utveckling men att detta är föga beaktat vid näringspolitikens utformning. Antalet företagsnedläggelser har, påpekar motionärerna, stigit kraftigt under 1960-talet, medan antalet nyetableringar inte har ökat i samma takt. Vad som görs för att förbättra betingelserna för de mindre företagen medför, framhåller de, bättre betingelser även för nyetablering; härvidlag pekas på kreditpolitik, skattepolitik, företagarbildning, rådgivningsverksamhet etc. Kunskapen om småföretagen och deras förutsättningar är emellertid enligt motionärernas mening otillräcklig för att man skall få fram säkra underlag för relevanta åtgärder. En kartläggning i dessa hänseenden, bl. a. beträffande nyetableringens problematik, betecknas därför som angelägen. Bland faktorer som indirekt påverkar nyetableringen nämns särskilt attityden till etablering som företagare och till företagande över huvud taget, vilken enligt motionärerna ofta är negativ, något som samhället säges böra motverka.

Tidigare behandling av likartade motioner

Vid 1966 års riksdag väcktes motioner som var väsentligen likartade med de nu föreliggande motionerna I: 396 och II: 496 och vid 1967 års riksdag motioner som med undantag för den sammanfattande avslutningen och hemställans utformning var likalydande med dessa (BaU 1966: 32, 1967: 57).

Över de förstnämnda motionerna inkom till bankoutsrottet efter remissyttranden från ett stort antal myndigheter samt organisationer representerande kreditinstitut, de mindre industriföretagen och handeln, däribland flertalet handelskamrar. Det förslag som framlagts om en allsidig utredning rörande de mindre företagen tillstyrktes av en minoritet bland remissinstanserna, däribland bankinspektionen, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund. Flera remissinstanser yttrade sig över motionerna endast såvitt dessa berörde deras speciella intresseområden. Bland dem som avstyrkte förslaget om utredning fanns kommerskollegium och de flesta av de handelskamrar som yttrat sig samt Svensk industriförening.

Utskottet deklarerade inledningsvis att det i väsentliga delar kunde instämma i den grundläggande värdering av de mindre företagens betydelse

som kommit till uttryck i motionerna. Vidare erinrades om en rad åtgärder av betydelse för de mindre och medelstora företagens finansiering som vidtagits under senare år, såsom inrättandet av AB Företagskredit och de särskilda kreditinstituten för lantbruksnäringarna, utvidgningen av AB Industrikredits utlåningskapacitet, ökningen av det genom företagareföreningarna förmedlade kreditstödet till hantverk och småindustri samt införandet av nya bestämmelser om bundna lån i bankerna. Vad gällde det i motionerna påtalade behovet av en intensifierad utbildningsverksamhet i bl. a. ekonomiska och administrativa ämnen för ledare av mindre företag hänvisade utskottet till de insatser som gjordes på detta område av såväl statliga organ som småföretagens egna organisationer. Om de mindre företagen mött svårigheter i sin kreditförsörjning var detta enligt utskottets mening främst ett uttryck för den restriktiva kreditpolitik som det varit nödvändigt att föra. De problem som var förknippade med dessa företags kreditförsörjning ansågs i övrigt vara föremål för intresse i sådan utsträckning att det inte vore påkallat att tillsätta någon ny utredning i ämnet. Motionärerna hade vidare önskat utredning av frågan om vilka former av konkurrensbegränsning som förelåg till följd av statliga företags uppträdande och på grund av statsmaktens allmänna ekonomiska politik. Utskottet konstaterade härvidlag att den ekonomiska politiken var inriktad på att främja en fri konkurrens inom näringslivet och att de konkurrensbegränsningar som likväl upprätthölls delvis finge betraktas som ett uttryck för att hänsynstaganden till särskilda befolkningsgrupper eller till ekonomiska rationalitetsförhållanden etc. ansetts böra väga tyngre än önskemålet om en fri konkurrens.

Oavsett vilka skäl som kunde tala för en utredning av de olika frågor som berörts i motionerna skulle det, förklarade utskottet avslutningsvis, knappast kunna vara genomförbart att inom en utrednings ram på ett fruktbart sätt syssla med hela det angivna frågekomplexet. En minoritet, bestående av utskottets borgerliga ledamöter, reserverade sig till förmån för förslaget om en samlad utredning rörande de små och medelstora företagen. En sådan förmenades kunna på ett mera fullständigt sätt än tidigare genomförda utredningar ge underlag för ett konstruktivt reformprogram till fromma för de mindre företagen. Riksdagen avslöt motionerna, såsom utskottsmajoriteten föreslagit.

I sitt utlåtande i samma ämne 1967 lämnade utskottet ett referat av det betänkande (SOU 1967:40) som 1962 års företagareföreningsutredning framlagt med förslag till reformer i fråga om de statliga åtgärderna till stöd för de mindre och medelstora företagen. Utskottet tillstyrkte denna gång att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten. Med bifall till en reservation av utskottets socialdemokratiska ledamöter beslöt emellertid riksdagen att avslå motionerna. I reservationen anfördes synpunkter liknande dem varpå utskottet föregående år stött sin hemställan

1* — *Bihang till riksdagens protokoll 1968. 8 saml. Nr 30—31*

om avslag på motsvarande yrkande. Dessutom hänvisades till 1962 års företagareföreningsutrednings förslag och till vissa pågående utredningar. Den i motionerna I: 396 och II: 496 berörda frågan om vissa landstings och kommuners upphandling från Landstingens inköpscentral har utskottet utförligt behandlat i sitt utlåtande nr 56 år 1967.

Vissa pågående utredningar och framlagda förslag

Utredningsarbete har under de senaste åren i en rad skilda sammanhang ägnats åt frågor som mer eller mindre direkt berör de mindre företagen. I vissa fall pågår utredningsarbetet, i andra fall har det utmynnat i betänkanden, av vilka vissa också föranlett proposition till riksdagen.

På grundval av 1962 års företagareföreningsutrednings betänkande (SOU 1967: 40) har i propositionen nr 61 framlagts förslag till riktlinjer för företagareföreningarnas fortsatta verksamhet. Föreningarnas rådgivnings- och konsultverksamhet avses bli förstärkt i syfte att främja rationalisering av mindre företag och underlätta för dessa att få experthjälp i tekniska och ekonomiska frågor. I fråga om föreningarnas kreditstödjande och kreditförmedlande verksamhet föreslås vissa reformer, bl. a. höjda beloppsgränser.

En samordning och effektivisering av det statliga stödet till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete föreslås i propositionen nr 68. Förslaget innefattar inrättandet av dels ett centralt organ, styrelsen för teknisk utveckling, som bl. a. skall svara för rådgivnings- och kontaktverksamhet i syfte att underlätta överföring av tekniska innovationer till ekonomisk exploatering, för stöd åt uppfinnarverksamhet och för informations- och dokumentationstjänst, dels ett statligt utvecklingsbolag som bl. a. skall medverka i innovationsverksamhet genom att initiera och genomföra projekt med satsande av eget kapital. Bland tänkbara former för samverkan mellan utvecklingsbolaget och det privata näringslivet nämns kapitaltillskott till expansiva mindre företag genom förvärv av aktier i syfte att skapa garantier för att tillräckliga finansiella, administrativa och tekniska resurser erhålls för krävande utvecklingsprogram.

Yrkesutbildningsberedningen framlade hösten 1967 ett betänkande (SOU 1967: 48) med bl. a. förslag till läroplaner för yrkesutbildningen. En på betänkandet grundad proposition om reformering av yrkesskolan är att vänta vid slutet av innevarande riksdags vårsession. I ett betänkande i år avser beredningen att lägga fram förslag angående olika former av samverkan mellan skola och näringsliv.

Kreditinstitututredningen har framlagt ett betänkande om samordnad banklagstiftning (SOU 1967: 64), vari bl. a. föreslås väsentligt vidgade möjligheter för kreditinstituten att lämna kredit utan särskild säkerhet samt möjlighet för bankerna att garantera aktieemission. En proposition på grundval av betänkandet väntas föreligga vid höstsessionen av årets riksdag.

En översyn av aktiebolagslagstiftningen pågår inom den år 1960 tillkallade aktiebolagsutredningen, vilken har till uppgift att i samråd med motsvarande utredningar i de övriga nordiska länderna utarbeta en enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning.

Företagsbeskattningens framtida utformning utredes sedan 1960 av företagskattutredningen, som närmast kommer att avge betänkande angående ändrade avskrivningsregler m. m. för fast egendom.

En år 1967 tillsatt utredning rörande statens institut för hantverk och industri (SHI-utredningen) skall i första hand pröva hur institutet bäst kan medverka till ett effektivt och rationellt utnyttjande av samhällets personella och ekonomiska resurser inom utbildnings-, rådgivnings- och provningsverksamheten med särskild inriktning på de mindre och medelstora företagens behov.

För utredning rörande utformningen av den fortsatta lokaliseringspolitiska stödverksamheten tillkallades i december 1967 en sakkunnig, som vid sin sida har en rådgivande nämnd med parlamentarisk förankring. En redogörelse för utredningsdirektiven och för annan utredningsverksamhet avseende det lokaliseringspolitiska stödet har utskottet lämnat i ett tidigare utlåtande i år, nr 14.

Remissyttrandena

Remissinstanserna ansluter sig allmänt till den värdering av de mindre företagens betydelse som kommer till uttryck i motionerna. De understryker också att det är angeläget med samhällseliga åtgärder som stärker dessa företags ställning och tryggar deras fortbestånd.

Vad gäller ämnets företagsekonomiska och samhällsekonomiska aspekter anför *Svensk industriförening* under återopande av den undersökning som inom föreningen gjorts rörande plastindustrin att i varje fall inom expansiva branscher, där nyetableringsfrekvensen är hög, småföretagen tycks ha mycket god lönsamhet. I andra branscher, t. ex. textil- och konfektionsindustrin, där marknadsläget under senare tid varit pressat, säges de små företagsenheter ha lättare än de stora eller medelstora att överleva och anpassa sin produktion efter snabbt växlande marknadsbetingelser. Till förklaring härav anföres:

Enligt föreningens uppfattning hänger frågan om den optimala företagsstorleken direkt samman med det behov av styrning ett företag har. Ett småföretag är i allmänhet som effektivast när företagsledaren i stort sett ensam styr företaget. Den maximala storleken på ett industriföretag där företagsledaren själv svarar för inköp, försäljning, projektering och driftledning torde i de flesta branscher ligga mellan 40—80 anställda. Överskrides denna »gräns» tillkommer en språngkostnad för tjänstmän avseende en eller flera av ledningsfunktionerna. Den typ av styrning som uppstår är storföretagets, vilket också kräver storföretagets resurser.

Från samhällsekonomisk synpunkt är, säger föreningen, småföretagens lönsamhet den centrala frågan. En utredning bör kunna ge vägledning för bedömning av värdet av t. ex. strukturrationaliseringar syftande till större produktionsenheter.

Föreningen berör också de mindre företagens roll inom lokaliseringspolitiken och framhåller att en ort med flera småföretag har ett betydligt tryggare sysselsättningsläge än en lika stor ort med enbart ett eller ett par stora företag. Även faktorer som inkomst och social struktur talar enligt föreningens mening till småföretagsortens fördel. Därför efterlyses en förändring av det allmännas attityd till de små företagen, så att nyetablering av sådana företag utanför storstadsregionerna stimuleras.

Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO) understryker också den mindre företagsamhetens betydelse för att differentiera och decentralisera näringslivet. Nyföretagsamheten inom denna sektor medverkar i hög grad, påpekar SHIO, till en spridning av företagslokaliseringen, varigenom nya arbetstillfällen uppkommer. Även *statens institut för hantverk och industri (SHI)* betonar att de mindre företagen är ett gott objekt för lokaliseringspolitiken. Som utmärkande för dem nämner SHI flexibel produktionsinriktning, lokal rörlighet, benägenhet för innovationer och känsla för goda företagsidéer.

Sveriges köpmannaförbund anför att förbundet genom aktivt samarbete med statliga och kommunala myndigheter deltar i lokaliseringspolitiken. Förbundet framhåller också, att 70 procent av detaljhandeln omhänderhas av större och mindre köpmannaföretag samt köpmannaägda butikskedjor. De stora varuhuskedjorna synes icke, säger förbundet, arbeta med lägre marginaler och kostnader än övriga välskötta detaljhandelsföretag.

Rationaliseringsprocessen inom de mindre företagen måste, yttrar *SHI*, intensifieras om dessa företag skall kunna hålla sin ställning inom samhällsekonomin. I detta sammanhang framhåller institutet betydelsen av att de mindre företagen i större utsträckning än hittills tar i anspråk den expertis som utomstående konsultorgan kan erbjuda. Bl. a. pekas på företagarföreningarnas och institutets egna resurser.

De utbildningsfrågor som behandlas i motionerna berörs särskilt av *SHI*. Vad som anförs i motionerna I: 665 och II: 848 om den allmänna attityden till företagare och företagsamhet är enligt *SHI* ett uttryck för en alltför pessimistisk bedömning:

Den allmänna uppfattningen torde vara betydligt mera positiv såväl från statsmaktens som allmänhetens sida. Detta är åtminstone institutets erfarenhet, särskilt om företagarbegreppet sammankopplas med yrkesskicklighet och yrkesmannastatus. Allmänhetens krav på yrkesinriktad service är i växande och uppskattas alltmera, bl. a. till följd av de ökade insatserna på konsumentupplysningens område. En ökad förståelse av företagsamheten såsom sådan kan enligt institutets mening följa härav. Sagda förhål-

landen hindrar emellertid icke, att inom skol- och yrkesundervisningen, yrkesorienteringen m. m. upplysning ingående lämnas om företagsamheten, företagarrollen o. d.

Mot här angivna bakgrund diskuterar SHI yrkesutbildningsberedningens förslag till utbildningsplaner för den nya gymnasieskolan samt massmedias insatser för att sprida kännedom om företagsamheten och dess förutsättningar. Bl. a. hänvisas till en pågående radiokurs — delvis i form av ett företagsspel — vilken tillkommit på initiativ av bl. a. SHI.

Institutet meddelar vidare att nyetablering av företag befrämjats genom de kurser som institutet på arbetsmarknadsstyrelsens uppdrag anordnat inom norra stödområdet för företagsledare och presumtiva sådana. Verksamheten föreslås bli utbyggd, även i övriga delar av landet. I fråga om företagsledarutbildningen anför SHI vidare:

Verkningarna av den nya skolans genomförande torde — — — så småningom komma att medföra, att viss grundläggande ekonomisk-administrativ utbildning tillföres de kategorier, som i framtiden kan beräknas i stor utsträckning komma att rekrytera företagsledare. Dessa torde alltmera komma att ha gymnasieutbildning-fackskola eller speciell yrkesutbildande skolning inom gymnasieskolan såsom grund och därmed komma att besitta viss grundläggande företagsekonomisk och företagsorganisatorisk skolning. Man kan ej heller underlåta att notera den uppmärksamhet, som grundutbildning inom företagsekonomi rönt inom folkbildningsarbetet och i olika studieförbund m. m. samt inom massmedia — — —. Det är att förmoda, att denna utveckling mot en bredare allmänbildning inom företagsekonomins och företagsadministrationens område kommer att fortsätta.

Om sålunda grundutbildningen inom de för en företagsledare väsentliga kunskapsområdena för närvarande är och i framtiden sannolikt blir bättre än tidigare, kommer det å andra sidan att bli än mer nödvändigt att sörja för en ändamålsenlig fort- och vidareutbildning för företagsledarna. Denna fortbildning kommer givetvis att bli mera effektiv, om man kan förutsätta att vissa grundläggande kunskaper inhämtats. Den tekniska och ekonomiska utvecklingen inom företagen, som även kontinuerligt medför föränderlighet inom administrationens och den ekonomiska redovisningens, marknadsföringens m. fl. områden, kräver att en dylik fortbildning hålles på en hög nivå och att den ledes av fullt kompetenta lärarkrafter, som kan lägga upp flexibla och för den mindre företagsamhetens behov speciellt utarbetade kurssystem.

Mot nu angivna bakgrund redogör SHI för den av institutet bedrivna kursverksamheten samt för önskemål om den vidare utvecklingen av denna, ett ämne som behandlas av SHI-utredningen 1967. I anslutning till vad som anföres i motionerna I: 396 och II: 496 om de anställdas ställning i mindre företag berör institutet också den betydelse som institutets kurser i personalledning har för att främja införandet av en modern personalpolitik i de mindre företagen.

Sveriges köpmannaförbund hänvisar till att förbundet med statligt stöd bedriver en omfattande utbildningsverksamhet och uttalar även att för-

bundet har ett gott samarbete med de lokala skolmyndigheterna i fråga om yrkesutbildningen.

Svensk industriförening anför beträffande utbildningsfrågorna följande:

Liksom begåvningar finns inom de flesta ämnesområden torde även begåvning för en så komplex verksamhet som företagande vara en realitet. Nuvarande skolsystem medför en uppenbar minskning av begåvningsreserven bland verkmästare och arbetare som hittills i stor utsträckning varit den sektor i arbetslivet från vilken företagare rekryterats. Framtidens industriföretagare torde i stället i större utsträckning vara att finna bland ingenjörer på alla nivåer. En konkret företagareutbildning för dessa måste till. Endast genom att samhället accepterar småföretagarna som samhällsnyttiga och önskvärda och tillhandahåller utbildningsmöjligheter för dessa kan på sikt företagarebegåvningarna utnyttjas och denna värdefulla sektor av näringslivet bibehållas.

SHIO vitsordar behovet av en ökad satsning från det allmännas sida på företagareutbildning. Organisationen säger sig förutsätta att *SHI*-utredningen 1967 kommer att positivt behandla denna fråga. Dessutom uttalar *SHIO* — liksom också *SHI* — att det är angeläget att företagarnas fortbildningskostnader blir avdragsgilla vid taxeringen.

Vad som i motionerna I: 396 och II: 496 anföres om den tekniska forskningen berörs särskilt endast av *SHI*, som hänvisar till pågående reformarbete på detta område samt redovisar sina i annat sammanhang framförda synpunkter på behovet av en ökad dokumentations- och informationsverksamhet med inriktning på de mindre företagen.

Motionärernas uttalanden i fråga om finansiering och företagsformer har inte föranlett några mera omfattande kommentarer från remissorganens sida.

Sveriges köpmannaförbund nämner att ett stort antal av de till förbundet anslutna branschorganisationerna tillsammans med branschens leverantörer kunnat etablera finansierings- och borgensinstitut, som säges i stort sett fungera mycket tillfredsställande och utgöra värdefulla komplement till de finansieringsmöjligheter som banker och vissa andra kreditinstitutioner erbjuder. Förbundet konstaterar också att man inom detaljhandeln inte tillräckligt uppmärksammat möjligheterna till långfristiga lån hos AB Industrikredit och AB Företagskredit. Till väsentlig del anses dock det begränsade utnyttjandet av dessa möjligheter bero på svårigheterna att uppbringa erforderliga säkerheter för lånen. Det är emellertid inte otänkbart, säger förbundet, att det kan vara möjligt att inom detaljhandeln vidta sådana anordningar att man därigenom skulle kunna lösa säkerhetsproblemet.

Svensk industriförening yttrar i sistnämnda ämne följande:

Beträffande AB Industrikredit och AB Företagskredit föreligger enligt föreningens uppfattning en uppenbar skillnad mellan dessa kreditinstituts syfte och deras faktiska verksamhet. Om syftet är att förse mindre företag med lånekapital bör detta klart utsägas i dessa instituts stadgar. För när-

varande tolkas »mindre företag» såsom företag, vilka ej är börsnoterade, vilket inneburet att endast ca 25 % av hittills utlånat kapital gått till företag med mindre än 50 anställda.

Föreningen tillstyrker vidare det i motionerna I: 396 och II: 496 framförda förslaget om en självfinansieringsfond och anför:

I synnerhet i expansiva branscher med god lönsamhet lockas företagaren ofta till köp av maskiner och inventarier av skatteskäl. Sådana köp kan i vikande konjunkturläge försätta företaget i en likviditetskris. En självfinansieringsfond skulle kunna tjäna det dubbla syftet att dels tjänstgöra som likviditetsbuffert, dels bidra till företagsekonomiskt riktigare investeringar. Investeringsfonderna med sina 40-procentiga engångsavsättningar till Riksbanken är av likviditetsskäl ej aktuella för dessa företag. Investeringsfonderna har också annat syfte nämligen som konjunkturpåverkande instrument.

Sveriges grossistförbund vill komplettera motionärernas framställning genom att framhålla de marknadsekonomiska frågornas vikt:

Företagens insatser på marknadssidan, som ofta måste bli kostnadskrävande, är mycket betydelsefulla och måste beaktas på ett helt annat sätt än tidigare vid den långfristiga kreditgivningen. Detta kan anföras som ett exempel på att man vid bedömningen av företagets utvecklingsmöjligheter måste fästa särskild uppmärksamhet på marknadssituationen. Även om det föreligger tekniska möjligheter att tillverka en viss produkt, är det inte säkert att det finns marknadsmässiga förutsättningar att få avsättning för den.

SHI anser det inte nödvändigt att, såsom föreslagits i motionerna I: 396 och II: 496, införa en ny och för de mindre företagen mera avpassad företagsform. En omarbetning av aktiebolagslagen i syfte att förenkla formerna för företag med mindre aktiekapital än uppskattningsvis 100 000 kr. torde vara tillräcklig, säger institutet och påpekar att ämnet är föremål för aktiebolagsutredningens uppmärksamhet.

Vad som i samma motioner anförs om konkurrensförhållandena inom näringslivet föranleder instämmande från de mindre företagens organisationer. *SHIO* yttrar härom:

SHIO vill också betona vikten av att konkurrensförhållandena mellan den enskilda och den offentliga företagsamheten sker på sådana villkor, att full konkurrensneutralitet iakttages. För den enskilda företagsamheten är det oroande att skattelagarna utformas så att stat och kommun i vissa hänseenden blir befriade från skattskyldighet, vilket försvårar den enskilda sektorns konkurrensmöjligheter och innebär en diskriminering mot de enskilda företagen. Enligt *SHIO*:s uppfattning bör all samhällelig företagsamhet, som sker i konkurrens med det enskilda näringslivet, vara underkastad samma skattskyldighet och i övrigt samma ekonomiska villkor, som gäller för de enskilda företagen.

Svensk industriförening anför i detta ämne följande:

Den offentliga företagsamheten har på senare tid kommit att i allt större utsträckning konkurrera med mindre industri. Förutom de i motioner[na]

nämnda exemplen på olämplig konkurrensbegränsning härvidlag vill föreningen peka på de skyddade verkstädernas stora lågprisutbud i vissa branscher, samt den föreslagna utbyggnaden av Karlskronavarvets småbåtstillverkning. Om det senare skall förverkligas torde en kris inom småbåtvarven med säkerhet vara att vänta. En mycket stor del av de aktuella småbåtvarven ligger i Norrland. En undersökning av de offentliga företagens verksamhet ur konkurrenssynpunkt är därför väl motiverad.

Sveriges köpmannaförbund anser att det skulle vara tacknämligt om konkurrensbegränsningslagen kompletterades med en bestämmelse mot prisdiskriminering. En sådan bestämmelse skulle, säger förbundet, vara till nytta även från samhällsekonomisk synpunkt.

De fyra tillfrågade organisationerna ställer sig alla mycket positiva till motionärernas utredningsönskemål. *Svensk industriförening* och *Sveriges grossistförbund* betecknar en utredning rörande de mindre företagens villkor som angelägen. En samlad bild av arbetsbetingelserna för den mindre företagsamheten saknas, framhåller den sistnämnda sammanslutningen. Ett liknande uttalande gör *SHIO*:

Ehuru olika utredningar under det senaste årtiondet gjort specialundersökningar beträffande vissa frågor, som berör såväl företagsamheten som helhet som den mindre företagsamheten, synes det oss vara av värde om en sammanställning kan ske inom ramen för en offentlig utredning av olika näringspolitiska åtgärder, som sammantaget kan skapa bättre förutsättningar för den mindre företagsamhetens utveckling.

SHIO poängterar också att utredningsarbetet måste genomföras skyndsamt.

En viss nyansering kommer till synes i *Sveriges köpmannaförbunds* sammanfattande uttalande:

Åtskilliga av de problem som beröres i motionerna har sålunda föranlett åtgärder, som medfört att problemen åtminstone delvis fått sin lösning. Det ligger i sakens natur att genom den organiserade samverkan i olika former som sker inom detaljhandeln, man kan räkna med att det blir möjligt att framdeles uppnå ännu bättre resultat när det gäller att göra denna näringsgren så effektiv och samhällsnyttig som möjligt.

Även om alltså detaljhandeln genom de enskilda företagens egna insatser och i samverkan icke utan framgång tagit itu med den problematik som behandlas i motionerna, skulle vi anse det vara i hög grad nyttigt att den föreslagna utredningen kom till stånd. Vi föreställer oss att det genom en sådan utredning skulle bli möjligt att åstadkomma både en kartläggning av problemen i deras sammanhang och även riktlinjer för deras lösning, antingen genom åtgärder från det allmännas sida eller genom ett fullföljande av enskilda initiativ med syfte att främja och effektivisera den mindre företagsamheten. I sistnämnda hänseende skulle en utredning säkerligen verka stimulerande på åtskilliga av de åtgärder som vi här ovan berört.

SHI anser det välbetänkt att en utbyggnad av finansstatistiken inom statistiska centralbyrån sker i syfte att lämna större kunskap och överblick över den mindre företagsamheten. För ett klarläggande av dennas omfatt-

ning och betydelse torde det, säger institutet, vara erforderligt att icke endast veta antalet anställda per företagsenhet utan även omsättningens storlek, eget kapital, produktionssortiment, del av marknaden m. m.

Institutet noterar vidare att i dagens läge en genomgående kartläggning och strukturanalys av den mindre företagsamheten saknas. Sammanfattningsvis konstaterar institutet att utredningar pågår eller förslag bearbetas beträffande ett flertal av de frågor som berörs i motionerna. Institutet ställer sig därför tveksamt till en så omfattande utredning som föreslås i motionerna och anför:

Komplikationer, dubbelarbete, förseningar m. m. kan komma att uppstå. Det torde under alla omständigheter vara lämpligt att åtminstone beträffande vissa av frågorna förslag och resultat av dessa först avvaktas. Detta gäller i första hand frågorna om företagsledarutbildningen, rådgivningen till den mindre företagsamheten samt dennas kontakt med och utnyttjande av den tekniska forskningsverksamheten. Sålunda torde ytterligare betänkanden, propositionen om den nya gymnasieskolan samt SHI-utredningen komma att beakta synpunkterna på en rationell företagsledarutbildning. Proposition på 1962 års företagareföreningsutrednings förslag liksom SHI-utredningen torde komma att lämna riktlinjer för rådgivningsverksamhetens ordnande för den mindre företagsamheten. Motion[erna I: 665 och] II: 848 betonar särskilt nyetableringens problem. Det kan vara möjligt, att denna fråga senare särskilt måste utredas. För närvarande synes dock fog finnas för uppfattningen att nämnda utredningar och propositioner först måste avvaktas liksom mera ingående erfarenheter av den nu pågående lokaliseringspolitiken. Detsamma gäller också den tekniska forskningens ordnande och praktiska tillämpning, där betydelsefulla beslut redan fattats och där ytterligare utredningsarbete omfattande bl. a. de mindre företagens ställning pågår. Skattepolitikens betydelse för den mindre företagsamheten föranleder avgjort, att företagsskatteutredningens förslag emotses med stort intresse.

Därest nämnda utredningar och propositioner m. m. icke hindras eller fördröjes, skulle det ur institutets mening givetvis vara av stort intresse, om en mera allmän samhällsekonomisk och sociologisk kartläggning av den mindre och medelstora företagsamheten kunde komma till stånd, såsom bl. a. föreslagits i 1962 års företagareföreningsutredning, och om dessa företags totala informationsbehov i samband härmed kunde utredas.

Utskottet

De förslag som framläggs i de två här behandlade motionsparen går i båda fallen ut på att en allmän, mycket omfattande utredning rörande småföretagsamhetens förutsättningar och villkor skall komma till stånd. I motionerna I: 396 och II: 496, vilka utgör en upprepning av med dem praktiskt taget likalydande motioner vid 1967 års riksdag, ges en bred översikt över problem och reformförslag avseende de mindre företagen. Utom frågor rörande kredit- och kapitalförsörjningen behandlas sådana ämnen som företagsledarutbildning, nyttiggörande av forskningsrön samt konkurrens-

begränsningsproblem. I motionerna I: 665 och II: 848 berörs speciellt frågan om hur nyetablering skall kunna främjas i näringslivet.

Motionärerna inleder i båda fallen sin framställning med en deklARATION om de mindre företagens betydelse, varvid de tycks vilja antyda att statsmakterna visat bristande förståelse för dessa företags problem. I motionerna I: 665 och II: 848 hävdas också att allmänheten ofta intar en negativ attityd till etablering som företagare och till företagande över huvud taget. Enligt utskottets uppfattning finns ingen grund för en sådan bedömning av opinionsläget. Vad gäller statsmakternas inställning till de mindre företagen anser utskottet det väl belagt att dessa uppfattas som ett viktigt och dynamiskt inslag i vårt näringsliv. Utskottet kan inte heller finna annat än att statsmakterna i sitt näringspolitiska handlande utgår från denna uppfattning. Detta har bl. a. tagit sig uttryck i att de under senare år fattat en rad beslut av positiv betydelse för de mindre företagen. Nya reformer förestår; så föreligger bl. a. för närvarande två omfattande propositioner, rörande företagareföreningarna och rörande teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete, vilka båda direkt berör förutsättningarna för de mindre företagens verksamhet. En rad olika utredningar sysslar vidare med frågor som nära angår dessa företag. Utskottet kan inte underlåta att anmärka att den översikt som nu ånyo ges i motionerna I: 396 och II: 496 knappast ger rättvisa åt den reformverksamhet som här nämnts.

Den primära frågan vid bedömningen av motionärernas förslag är huruvida det kan anses rimligt att på *en* utredning lägga uppgiften att syssla med hela det vidsträckta frågekomplex som motionärerna angivit. Enligt utskottets uppfattning är så icke fallet. Behovet av att ta hänsyn till annan utrednings- och reformverksamhet på området har vid remissbehandlingen särskilt understrukits av statens institut för hantverk och industri; till dess synpunkter härpå och dess varning för komplikationer och dubbelarbete kan utskottet ansluta sig. Sammanfattningsvis måste utskottet konstatera att det redan av praktiska skäl framstår som uteslutet att meddela ett utredningsuppdrag av den innebörd som motionärerna angivit.

I detta sammanhang vill utskottet också erinra om vad Svensk industrieförening anförde i sitt remissyttrande 1966 över motioner likartade med de nu förevarande motionerna I: 396 och II: 496. De mindre företagens förhållanden hade, framhöll föreningen, analyserats och kartlagts av olika statliga utredningar under senare år. Dessa företags betydelse finge sålunda anses vara allmänt omvittnad och erkänd och likaså vilka åtgärder som erfordrades för att stärka och förbättra deras position. Någon utredning rörande förutsättningarna för utvecklingen av små och medelstora företag i landet vore därför icke nödvändig. Nödvändigare vore att de redan kända utvägarna för att underlätta och lösa de mindre företagens svårigheter snarast möjligt realiserades. En statlig utredning kunde befaras dra ut på tiden och nödiga reformåtgärder i avvaktan på utredningsresultaten därigenom bli försenade.

I sitt yttrande i år hävdar föreningen en annan uppfattning. Utskottet finner emellertid dess tidigare, här refererade uttalande mera realistiskt och kan i allt väsentligt beteckna det som representativt för utskottets egen bedömning av de nu föreliggande förslagen.

Av de delfrågor som behandlas i motionerna kan utskottet inskränka sig till att beröra ett par. Att den nuvarande nyetableringsfrekvensen inom svenskt näringsliv är att anse som otillfredsställande finner utskottet inte styrkt. Över huvud taget torde med hänsyn till den fortskridande befolkningkoncentrationen och strukturomvandlingen i vårt samhälle en rättvisande jämförelse av nyetableringarnas omfattning under olika perioder vara svår att genomföra. Det reformarbete rörande de mindre företagen som utskottet ovan hänvisat till bidrar emellertid enligt utskottets övertygelse till att skapa goda förutsättningar för fortsatt nyetableringsverksamhet.

Med anledning av vad som i motionerna I: 396 och II: 496 anförs om konkurrensbegränsning till följd av statliga och kommunala företags verksamhet vill utskottet liksom tidigare betona följande. Statsmakternas ekonomiska politik är inriktad på att främja en fri konkurrens inom näringslivet. I fråga om den statliga upphandlingen är denna princip klart uttalad. Att konkurrensbegränsningar i vissa andra fall bibehålls torde vara ett uttryck för att hänsynstaganden till särskilda befolkningsgrupper eller till ekonomiska rationalitetsförhållanden etc. ansetts böra väga tyngre än önskemålet om en helt fri konkurrens.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

att riksdagen avslår

a) motionerna I: 396 och II: 496;

b) motionerna I: 665 och II: 848.

Stockholm den 18 april 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s)*, Lundin (s), Lundberg (h)*, Stefanson (fp), Brundin (h)* och Wikberg (cp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (h), Hagnell (s)*, Berglund (fp), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Larsson i Umeå (fp)* och Ekström i Iggesund (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Lundberg* (h), *Stefanson* (fp), *Brundin* (h), *Wikberg* (cp), *Regnéll* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»De förslag som framläggs i de två här behandlade motionsparen går ut på en allmän utredning rörande den mindre företagsamhetens förutsättningar och villkor. I motionerna I: 396 och II: 496 ges såsom underlag för detta önskemål en bred översikt över problem och reformförslag avseende de mindre företagen. Förutom frågor rörande kredit- och kapitalförsörjningen behandlas bl. a. företagsledarutbildning, nyttiggörande av forskningsrön samt konkurrensbegränsningsproblem. I motionerna I: 665 och II: 848 berörs speciellt frågan om hur nyetablering skall kunna främjas i näringslivet.

Motionärerna inleder i båda fallen sin framställning med en deklARATION om de mindre företagens betydelse. Utskottet ansluter sig till vad där anföres. Den forisatta strukturomvandling som kan förutses kommer enligt utskottets övertygelse inte att medföra någon ändring i det förhållandet att en både kvalitativt och kvantitativt betydande del av vår industriella produktion, vår varudistribution och vår serviceverksamhet i övrigt handhas av mindre företag. Det bör vara ett naturligt mål för statsmakterna att söka undanröja de svårigheter som de mindre företagen har att brottas med och åstadkomma sådana villkor att dessa företags utveckling i framtiden underlättas.

Behovet av forskning och utredningsverksamhet för att öka de faktiska kunskaperna om de mindre företagen påtalades i det betänkande som 1962 års företagareföreningsutredning förra året avgav. Här konstaterades att redan tillgången på grundläggande aktuella sakuppgifter om de mindre företagen var otillräcklig. Utredningen visade otvetydigt att på detta område finns utrymme för väsentliga insatser.

En vidgad kännedom om de mindre företagen och deras förutsättningar kommer bl. a. att ge underlag för en förbättrad företagsledarutbildning. Utskottet delar den särskilt i motionerna I: 396 och II: 496 redovisade bedömningen av behovet av en intensiv utbildningsverksamhet i bl. a. ekonomiska och administrativa ämnen för den kategori av företagare som det här är fråga om. Betydande ansträngningar på detta område görs redan såväl av statliga organ som av de mindre företagens egna organisationer. Utskottet finner det emellertid önskvärt att en sammanfattande översyn på detta område kommer till stånd inom ramen för en utredning som allsidigt behandlar de mindre företagens problem och som alltså kan lägga tonvikten på de från dessa företags synpunkt mest angelägna utbildningsfrågorna.

I nära samband med nu nämnda spörsmål står problemet hur den tek-

niska forskningens rön tillräckligt effektivt skall kunna förmedlas till de mindre företagen. I den nyligen framlagda propositionen om ökat statligt stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete föreslås vissa åtgärder av intresse för de mindre företagen. Tidpunkten bör nu vara inne att ta upp det angivna problemet i ett mera generellt sammanhang. Såsom framhålles i motionerna I: 396 och II: 496 måste härvid både den finansieringstekniska och den kommunikationstekniska aspekten beaktas.

De framförda kraven på utredning omfattar vidare reformer avsedda att underlätta finansieringen av mindre företag, särskilt sådana som befinner sig i tillväxt. En fråga av grundläggande betydelse är givetvis i vad mån kapitalbehovet skall kunna tillgodoses genom självfinansiering. I motionerna I: 396 och II: 496 framhålles betydelsen av att självfinansiering och extern finansiering framstår som ungefär likvärdiga finansieringsmetoder. Utskottet konstaterar att detta synsätt i dagens läge följdriktigt leder till krav på åtgärder i syfte att skapa ökade självfinansieringsmöjligheter för de mindre företagen.

Vad gäller de mindre företagens kreditförsörjning framförs i de senast nämnda motionerna beaktansvärda synpunkter. Att dessa inte är nya utan mångfaldiga gånger har kommit till uttryck inom riksdagen är ett indicium på att viktiga problem på företagsfinansieringsområde kvarstår olösta. Även om statsmakterna under senare år genom olika åtgärder har sökt förbättra möjligheterna för de mindre företagen att anskaffa krediter, måste det konstateras att de finansieringsförhållanden som råder för denna sektor av näringslivet är ägnade att vålla allvarliga bekymmer för framtiden. Inte minst måste beaktas att utvecklingen även för de mindre företagens del går mot alltmer kapitalkrävande investeringar. Starka skäl talar sålunda för att de speciella finansieringsproblem som gör sig gällande för de mindre företagen blir grundligt undersökta. I de åberopade motionerna har lämnats en värdefull översikt över dessa problem och dessutom angivits en rad reformförslag som bör prövas närmare vid den av utskottet förordade utredningen.

Vad i samma motioner anföres om önskvärdheten av att tillskapa en förenklad aktiebolagsform, avsedd för mindre företag, faller delvis inom finansieringsfrågornas område. Utskottet vill uttala sitt intresse för motionärernas uppslag och framhålla att detta med det snaraste bör prövas i det vidare sammanhang där det hör hemma.

Som en ytterligare utredningsuppgift nämns i motionerna I: 396 och II: 496 slutligen frågan om vilka former av konkurrensbegränsning som förekommer till följd av statliga och kommunala företags verksamhet. Att den fria konkurrensen skall främjas brukar framhållas som ett allmänt mål för statsmakternas näringspolitik. Utskottet finner det emellertid uppenbart att olika former av konkurrensbegränsning alltjämt förekommer inte minst till följd av åtgärder från stats- och kommunalägda företags sida. En un-

dersökning av detta problemkomplex på grundval av de synpunkter som nu tillförts debatten synes därför böra genomföras.

Såsom framhålls i motionerna I: 665 och II: 848 är en fortlöpande nyetablering av företag en faktor av särskild betydelse för näringslivets förnyelse och utveckling. Härigenom tillförsäkras näringslivet nya idéer och får förmåga att anpassa sig till nya förhållanden och behov. Det säger sig självt att nyetableringarna i regel sker i form av mindre företag. Alla åtgärder för att förbättra förutsättningarna för de mindre företagens verksamhet torde i viss mån kunna befordra nyetableringstakten inom näringslivet. Viktigt är emellertid att den näringspolitiska utredningsverksamheten också direkt tar sikte på att skapa gynnsamma betingelser för nyetablering. Ett program i detta avseende formuleras i motionerna I: 665 och II: 848. Utskottet finner det i likhet med motionärerna angeläget att ansträngningar görs att genom olika positiva åtgärder främja ökad nyetablering och därmed tillföra näringslivet ett värdefullt dynamiskt element.

De utredningsönskemål som utskottet i det föregående angivit bör, såsom torde ha framgått av det redan sagda, enligt dess mening tillgodoses genom en samlad utredning, som på ett mera fullständigt sätt än hittills genomförda speciella utredningar kan ge underlag för ett konstruktivt reformprogram till fromma för de mindre företagen. Utskottet vill sammanfattningsvis uttala att ett sådant samlat grepp på utredningsområdet skulle vara värdefullt inte endast för denna företagskategori utan för samhället i stort.

Utskottet hemställer således,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 396 och II: 496 samt I: 665 och II: 848 hos Kungl. Maj:t anhåller om en utredning angående de mindre företagen i enlighet med vad utskottet ovan anfört.»